

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Реферат о оцени докторске дисертације

На основу одлуке Наставно научног већа Економског факултета у Београду, од 12. априла 2017. године, одређени смо за чланове комисије која треба да оцени докторску дисертацију кандидата **Николе Његована**, дипломираног економисте-мастра, под насловом „Ограничена рационалност у теорији монополистичке конкуренције“. Пошто смо проучили завршену докторску дисертацију, подносимо Већу следећи

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату и теми

Кандидат Никола Његован је дипломирао на Економском факултету Универзитета у Београду 2008. године са просечном оценом 9,25 (смер Економска анализа и политика). Исте године је уписао мастер програм на под називом „Макроекономија привреда у транзицији“ који је извођен у сарадњи са Универзитетом у Ници. Након положених испита са просечном оценом 9,5, одбранио је мастер рад под називом „Тестирање валидности теорије ефикасне наднице на примеру земаља ЕУ-25“.

Докторске студије је уписао школске 2009/10 године на модулу Економија, са ужим предметом истраживања који се односи на *теорију монополистичке конкуренције и анализу благостања*. Кандидат је положио све испите на докторским студијама са просечном оценом 10, а то су: Микроекономска анализа 1-Д, Макроекономска анализа 1-Д, Међународна економија 1-Д, Методологија научног истраживања, Моделирање и оптимизација, Методи и технике научног истраживања, Теорија игара, Микроекономска анализа 2-Д, Међународна економија 2-Д.

Кандидат је 30. априла 2014. године пријавио докторску дисертацију под насловом „Ограничена рационалност у теорији монополистичке конкуренције“, а 20. јуна исте године приступио јавној одбрани теме дисертације. У уводном излагању објаснио је предмет и циљ истраживања у оквиру савремене теорије монополистичке конкуренције. На врло ефектан начин кандидат је показао да влада широм литературом везаном за предмет истраживања, као и да му је сасвим јасно у ком правцу жели да унапреди микроекономску теорију, тј. где очекује главне резултате. То је подстакло чланове Комисије да, сваки са свог становишта, предложе правце даљег истраживања, као и успостављање веза с осталим резултатима савремене микроекономске анализе. Комисија за оцену подобности кандидата и прихватљивости предложене теме једногласно је донела одлуку о прихватању предложеног наслова докторске дисертације, као и о прихватању предложене структуре рада.

Први докторски колоквијум одбранио је успешно 17. јануара 2017. године, с радом „Монополистичка конкуренција и ограничена рационалност потрошача“. Овај рад представља срж кандидатових идеја које је разрадио у докторској дисертацији, а односи се на увођење нових елемената у основни модел монополистичке конкуренције, који су дали Диксит и Стиглиц. Полазећи од резултата до којих је дошла бихејвиорална економска теорија, кандидат је истражио могуће модификовање оригиналне *CES* функције корисности потрошача како би се анализирале последице ограничене рационалности приликом доношења одлука о избору оптималне корпе добара.

Други докторски колоквијум односио се на детаљну анализу Диксит Стиглицовог модела. Како је реч о специфичном моделу опште равнотеже, објашњена је двоетапна оптимизација, затим карактеристике избора потрошача и карактеристике функције понуде у сектору монополистичке конкуренције, да би се на крају прешло на анализу друштвеног оптимума са и без ограничења накнаде потенцијалних тржишних губитака понуђача који задовољавају услове за остварење Паретовог оптимума. Менторска комисија је и овај рад повољно оценила и закључила да је кандидат успешно одбранио други колоквијум.

Убрзо после тога, кандидат је завршио рад на докторској дисертацији и предао је Факултету на оцену и одбрану. Дисертација има седам поглавља на 219 страна, списак литературе на 11 страна (око 150 наслова) и осам математичких додатака.

Биографски, подаци о радовима и запослењу кандидата Николе Његована садрже неколико истакнутих елемената. Након завршених основних студија радио је неколико година као демонстратор на предмету Теорија цена на Економском факултету Универзитета у Београду, да би 2011. године био изабран у звање асистента на предметима Теорија цена и Микроекономска анализа. Пре тога, у краћем временском периоду је радио као приправник у Институту за економику пољопривреде у Београду. Самостално и у коауторству је припремио више научних и стручних радова и учествовао на конференцијама у земљи и иностранству. Основну област интересовања представља теорија монополистичке конкуренције и тржиште рада.

Кандидат је приложио следећи списак радова:

Његован, Н. (2009). «Извори макроекономске нестабилности у земљама са настајућим тржиштима». *Агроекономика*, 43-44, 62-74.

Стојиљковић, Д., & Његован, Н. (2010). «Прилог за изградњу концепта руралне регионализације у Републици Србији». *Економика пољопривреде*, 57(4), 579-597.

Бошковић, О., & Његован, Н. (2011). «Gender inequality in the labour market in Serbia». *EACES Market failures and the role of institutions*. Милочер: European association for comparative studies, Faculty of Economics in Belgrade and Faculty of Economics in Podgorica.

Бошковић, О., & Његован, Н. (2011). «Значај динамичких мера дугорочне незапослености у прогнозама кретања на тржишту рада». У тематском зборнику *Активне мере на тржишту рада и питања незапослености*. Београд: Институт економских наука.

Бошковић, О., & Његован, Н. (2012). «Gender inequality in the labour market in Serbia». *Економски анали*, 57(192), 113-136.

Његован, Н. (2013). «Кинески "капитализам"». *Економске идеје и пракса*, 11, 123-129.

Његован, Н. (2014). «Истина, ум и рука». *Економске идеје и пракса*, 12, 203-208.

Иако је реч о кандидату који је на почетку научне и стручне каријере, досадашњи радови упућују на то да се ради о особи од које се могу очекивати значајни резултати у будућности. Он показује широка интересовања за кључне проблеме данашњице, прати најновију литературу и методолошки је добро поткован.

2. Предмет и циљ дисертације

Теорија монополистичке конкуренције настала је тридесетих година прошлог века готово симултаним појављивањем радова Џоун Робинсон и Едварда Чемберлина. Њих двоје су независно једно од другог дошли до закључка да је модел савршене конкуренције, који је доминирао у радовима већине економски теоретичара, далеко од стварних услова привређивања у којима доминирају елементи монопола. Наиме, полазећи од доприноса Пијера Срафе и Алина Јанга, обоје су истакли разлику која постоји између теоријских модела који се базирају на савршеној конкуренцији, и стварних услова пословања у којима се често јављају растући приноси, недовољно искоришћени капацитети и продаја диференцираних производа.

Понуђачи често износе на тржиште производе који су блиски супститути, чији услови производње захтевају приближно једнаке трошкове, али у исто време та добра се продају по врло различитим ценама. У кратком року диференцираност омогућава конкурентима да зарачунавају продајну цену која је виша од граничних и просечних трошкова, чиме остварују знатне профите. На дуги рок посматрано, слободан улазак конкурената у грану, као и ценовна конкуренција, могу свести профит на нулу, међутим та равнотежа се мора остварити при растућим приносима на обим пословања (опадајућим просечним трошковима). Наравно, такви закључци су у потпуној супротности са условима који морају бити испуњени у савршеној конкуренцији, али и у супротности са условима за остварење Паретовог оптимума, што се мора одразити и на смањење друштвеног благостања. Често се истиче да је смањење благостања цена коју су потрошачи спремни да плате како би себи приуштили разноврсне производе.

С друге стране, теоретичари монополистичке конкуренције јасно су истакли разлику у односу на олигополска тржишта, будући да се, за разлику од олигополиста, учесници у овом виду конкуренције не понашају на стратешки начин. Наиме, на тржишту монополистичке конкуренције може постојати веома много учесника који не морају знати функцију тражње за производима целе гране, као ни услове производње код конкурената, па чак ни опсег гране (број конкурената). Отуда је за сваког од њих релевантна само функција тражње за њиховим производима, независно од конкурената (*dd* у Чемберлиновој нотацији), док је за остварење тржишне равнотеже битна функција тражње која укључује реакцију конкурената (функција *DD*).

Даља истраживања монополистичке конкуренције у великој мери су унапређена седамдесетих година путем формализације у радовима Мајкла Спенса, Стивена Салопа, Џозефа Стиглица и Авинаша Диксита. У њиховим радовима, који су постали стандард модерног третмана монополистичке конкуренције, полази се од несавршености на страни понуде (растући приноси), будући да производња додатног производа (варијетета) захтева знатна почетна фиксна улагања и потом константне граничне производне трошкове. У таквим условима

Паретов оптимум није остварив јер би изједначавањем граничног трошка са ценом произвођач остварио губитак. Друштвени оптимум би захтевао да се производе она добра код којих је збир тржишних прихода и потрошачевог вишка већи од трошкова, а у случају растућих приноса то је оствариво путем првостепене дискриминације цена. Како савршена дискриминација често није практично изводљива, тржишно решење постаје субоптимално. На тај начин настаје дихотомија између количине и разноврсности добара – уз мању разноврсност могла би се произвести већа количина по сразмерно нижим трошковима.

На страни тражње се обично претпоставља да репрезентативни потрошач исказује преференције које репрезентује функција корисности с константном еластичношћу супституције (CES). Потрошачи задовољавају услове рационалног понашања, тј. настоје да максимизирају предложену функцију корисности, обично квазилинеарног типа. Наравно, аутори који користе ове претпоставке свесни су свих ограничења која проистичу, међутим, до сад није било озбиљнијих покушаја да се те ограничавајуће претпоставке напусте. Свакако да таква потреба постаје све ургентнија након објављивања резултата до којих је дошла бихејвиорална економика.

Предмет истраживања докторског кандидата Николе Његована била је анализа утицаја појединих аспеката ограничене рационалности потрошача на равнотежу тржишта монополистичке конкуренције, односно на оптималну диференцираност производа у грани. Ограничену рационалност потрошача уочио је још Херберт Сајмон, а затим су је у модерној форми презентирали Данијел Канеман и Амос Тверски, Да ли у условима ограничене рационалности у грани постоји претерана диференцираност производа или она сувише мала. Да ли је оправдано зарачунавање цене више од граничног трошка како би се обезбедила разноврсност производа на тржишту. Какве су последице чињенице да у случају велике диференцираности производа потрошачи често нису у стању да донесу рационалну одлуку.

Полазну основу за анализу ових, али и повезаних питања, представљао је модел Диксита и Стиглица из 1977. године. Реч је о једном од најцитиранијих радова у економској теорији уопште, који данас представља аналитички оквир великог броја доприноса у областима микроекономије, међународне трговине, теорије раста и економске географије.

Предмет дисертације била је модификација поменутог модела, коришћењем резултата до којих је дошла бихејвиорална економска теорија. Наиме, код Диксита и Стиглица постоји неутољива жудња потрошача за већом разноврсношћу. Конвексне изоповршине индиферентности сугеришу да потрошач увек преферира линеарну комбинацију варијетета који за њега имају једнаки значај. Еластичност супституције између варијетета је егзогено дата и у првој апроксимацији константна, при чему ближи супститути (већа еластичност супституције) мање доприносе корисности. Кандидат доводи у питање реалистичност претпоставке по којој потрошач зна како да задовољи своје преференције када је суочен с великим бројем модалитета неког производа. Коефицијент еластичности супституције по њему није довољан податак о љубави према разноврсности. Увођењем додатних фактора у модел, желео је да пружи могуће објашњење присуства великог броја варијетета производа у гранима у којима су производи диференцирани, али веома слични (висока еластичност супституције) - резултат који не следи из модела Диксита и Стиглица.

3. Основне хипотезе од којих је кандидат пошао у истраживању

У раду се полази од **хипотезе** да се дефинисани тип ограничене рационалности потрошача може моделирати коришћењем стандардног микроекономског апарата увођењем нове егзогене варијабле у стандардну поставку о потрошачу који максимизира функцију корисности *CES* типа. Вредност егзогене варијабле се може емпиријски утврдити, а она показује степен ограничене рационалности потрошача.

Конкретно, кандидат полази од претпоставке да потрошач има сепарабилну функцију корисности $U(x_0, V(x_1, x_2, x_3, \dots))$ са конвексним површинама индиферентности, где x_0 представља хомогени производ који је у исто време мерило вредности система (нумератор). Диференцирани производ представља неку врсту композитног добра и уводи се преко симетричне функције $V(x_1, x_2, x_3, \dots)$ где су са x_i означени варијетети производа. Да би омогућили ефекат „љубав према варијетету“, V је представљено као $\left\{ \sum_i x_i^{\frac{\sigma-1}{\sigma}} \right\}^{\frac{\sigma}{\sigma-1}}$, где σ представља еластичност супституције. Што су производи ближи супститути (хомоген производ када $\sigma \rightarrow \infty$) то се корисност диференцираног производа више приближава простој суми. Супротно, што је вредност еластичности супституције мања, то ће присутност већег броја варијетета у већој мери подићи корисност потрошача изнад прости суме. У овако дефинисан модел уведена је егзогена варијабла ϕ која треба да покаже степен у коме је раније поменути психолошки ефекат присутан. Она узима вредности између 0 и ∞ ($0 < \phi < \infty$), где $\phi = 1$ значи потпуно одсуство овог ефекта, а $\phi = \infty$ представља његову максималну вредност.

Коначно, узимајући у обзир претходно изнесено, хипотезе које експлицитно кандидат поставља могу се записати на следећи начин:

Хипотеза 1: Модел Диксита и Стиглица погодан је за проширење, како би исказао поменути тип ограничене рационалности;

Хипотеза 2: Измењени модел је у стању да објасни присутност „превелике“ диференцираности производа у гранама са високом еластичношћу супституције;

Хипотеза 3: Стандардни резултати и препоруке за вођење регулаторне политике до којих су дошли Диксит и Стиглиц морају бити модификовани увођењем претпоставке о ограниченој рационалности потрошача.

4. Кратак опис садржаја дисертације

После **првог поглавља** рада, које има уводни карактер, у **другом поглављу** кандидат излаже основе теорије монополистичке конкуренције од њеног настанка до данашњих дана. Најпре се излаже Чемберлинов модел и дискусија која је уследила међу економистима о карактеру овог типа конкуренције. Притом је свакако најважније питање било како јасно разграничити монополистичку конкуренцију од олигополске, у којој конкуренти продају диференциране производе. У том погледу незаобилазан је допринос Николаса Калдора, а што је касније формалним путем на софистициран начин исказао нобеловац Оливер Харт.

Кандидат истиче да је за савремено третирање монополистичке конкуренције пресудан био допринос Диксита и Стиглица. Без њиховог рада не би била покренута лавина чланака о овом типу конкуренције осамдесетих година прошлог века, што кандидат назива Другим таласом револуције монополистичке конкуренције. Како је то био у исто време и период убрзаног развоја теорије игара, многи аутори су истицали важност одсуства стратешког понашања учесника на тржишту монополистичке конкуренције. На тај начин су локациони модели,

почевши од оригиналног линеарног модела Харолда Хотелинга, преко кружног распореда варијетета Стивена Салопа, до Ланкастеровог модела карактеристика производа, добили веома важно место у третману монополистичке конкуренције. Поред тога, кандидат није пропустио да прикаже остале доприносе који су важни за данашње разумевање овог облика конкуренције.

У **трећем поглављу** кандидат се приближава ономе што представља главни допринос његовог рада. Он истиче како модел монополистичке конкуренције имплицитно претпоставља рационално понашање учесника, док је бихејвиорална теорија указала на ограничену рационалност доносилаца одлука. Почевши од средине педесетих година, када је Херберт Сајмон почео да оспорава тезу о максимизирајућем понашању економских актера, па до радова Тверског и Канемана, који користе резултате психолошких истраживања као и теорију одлучивања у неизвесним ситуацијама, бихејвиорална теорија је прешла дуг пут. Стога би истраживање сваког битног доприноса представљало тему једне дугачке докторске дисертације, тако да се кандидат концентрисао на главне резултате који указују на ограничену рационалност појединаца и посебно на ситуацију у којој потрошач треба да се определи у условима стално растућег броја варијетета производа у модерној привреди.

У **четвртном поглављу** кандидат детаљно анализира модел монополистичке конкуренције Диксита и Стиглица. Реч је о моделу опште равнотеже, који је веома сложен и где сваки детаљ има веома прецизну улогу која се не може занемарити. У том моделу ниједан елемент не може да се измени, а да то не изазове вишеструке значајне последице. Кандидат се определио да изложи модел што је могуће једноставнијим језиком, инсистирајући притом на економској интерпретацији, а остављајући сва математичка извођења забрављена у додацима рада. Јасно је показано како се долази до функције тражње за производима једног учесника уколико га остали не прате у променама цене, а како до функције тражње када га прате. Анализира се функција понуде произвођача, успостављање равнотежне цене и, затим, поређење друштвеног оптимума са и без ограничења са тржишним исходом. Ограничење се односи на могућност државе да покрије губитак у производњи оних добара чије је појављивање на тржишту оправдано, али цена недовољна да покрије просечне трошкове.

Пето поглавље представља круну ове докторске дисертације. Због тога ћемо се на њему најдуже задржати. Кандидат ту објашњава свој покушај да уључи ограничену рационалност потрошача у модел Диксита и Стиглица. Он истиче да потрошачи често имају често сасвим погрешну процену своје преференције према разноврсности. Они у принципу желе могућност већег избора, али када су суочени са таквом могућношћу, врло често се опредељују за субоптимални избор. Бихејвиорална теорија је јасно документовала да доносиоци одлука често имају погрешну представу не само о будућности (претерано оптимистичка или песимистичка очекивања), већ и о прошлости. Памте се лепо догађаји а не лоши, важан је интензитет осећаја а не његово трајање, итд. Ако је избор оптималне опције повезан с трошковима информисања, често се опредељују за проверене изборе, а понекад диверсификују избор како би избегли негативне последице опредељивања за погрешну опцију. Кандидат жели поменуте факторе да укључи у функцију корисности и да затим упореди добијене резултате с резултатима до којих су дошли Диксит и Стиглиц, те да их упореди с друштвеним оптимумом.

Основни модел користи три различита појма равнотеже. Прва је тржишна равнотежа при којој произвођачи изједначавају гранични приход с граничним трошком, а слободан улазак конкурената своди профит на нулу. Међутим, и у тим околностима не остварује се Паретов оптимум јер је цена виша од граничног трошка. Зато Диксит и Стиглиц говоре о два друштвена оптимума – са и без ограничења. Ограничење се своди на могућност да се повећа

понуда и смањи разноврсност са или без прерасподеле. Оптимум без ограничења подразумева слободан трансфер од потрошача ка произвођачима како би се покрили губици у случају када је цена једнака граничном трошку (гранични је мањи од просечног трошка услед растућих приноса).

Кандидат у постојећи модел уноси нови параметар φ који сумира психолошке ефекте од значаја за ограничену рационалност потрошача. Овај параметар може узимати вредности од нуле до бесконачности и кандидат очекује да ће уношењем тог параметра доћи до већег одступања тржишне равнотеже од друштвеног оптимума (у оба смисла).

Према кандидату, постоје три могућности за моделирање ограничене рационалности. Према првој опцији, параметар ρ из *CES* функције корисности подгрупе диференцираних производа трансформише се у параметар $\rho' = \rho^\varphi$. Љубав према разноврсности овде може да делује у оба смера: ако је $\varphi > 1$ повећава корисност, а у супротном ($\varphi < 1$) смањује корисност. Према другој опцији:

$$\rho' = \frac{1}{\varphi + 1/\rho}$$

и љубав према разноврсности може ићи само у смеру повећања корисности. За $\varphi = 0$ добијају се стандардни резултати као у оригиналном моделу. Трећа могућност је везана за смањење љубави према разноврсности. Ту је параметар трансформисан на следећи начин:

$$\rho' = 1 - \frac{1 - \rho}{\varphi + 1}$$

и карактерише ситуацију у којој је потрошач презасићен варијететима и стога преферира једноставнији избор.

У завршном делу петог поглавља кандидат испитује какве су последице примене сваке од предложених опција на друштвени оптимум и одступање тржишне равнотеже од сваког од анализираних друштвених оптимума. Поред тога, кандидат анализира и евентуалну примену променљиве љубави према разноврсности коју су Диксит и Стиглиц предложили у једном ранијем радном материјалу који није преточен у чланак.

Шесто поглавље докторске дисертације посвећено је закључним разматрањима. Кандидат анализира какве су све последице његових налаза на вођење економске политике. Регулација која води рачуна о ефектима ограничене рационалности потрошача морала би да се врши на другачији начин од оног који препоручује стандардна анализа монополистичке конкуренције.

Седмо поглавље је посвећено математичким додацима у којима кандидат објашњава како је дошао до резултата који су наведени у основном тексту доктората.

5. Методе које су примењене у истраживању

Кандидат је пошао од методолошког става који данас заступа Метју Рабин. Он је у више утицајних радова истицао да полазећи од чињенице да економски модели никад не могу у потпуности одсликавати услове који постоје у стварности, па стога често дају погрешна предвиђања, не треба тежити стварању радикално нових модела, већ поопштавању постојећих модела, при чему постојећи модел постаје специјални случај општијег (*PEEM – portable*

extensions of existing models). Диксит Стиглицов модел би тако требало да постане специјални случај општијег модела који укључује налазе суседних научних дисциплина, пре свега психологије. На тај начин би се отворила и могућност за даља емпиријског истраживања карактера и модалитета ограничене рационалности у условима диференцираности производа у грани. Чињеница да потрошач преферира разноврсност не може се узети као дата без претходног објашњења на који начин се успоставља веза између разноврсности и корисности за потрошача.

С тим у вези, кандидат је морао да објасни понашање индивидуалних доносилаца одлука: типичног или „репрезентативног“ потрошача и произвођача на тржишту монополистичке конкуренције. Оба актера се понашају на оптимизирајући начин, односно максимизирају или функцију корисности или профит. То су класични проблеми оптимизације које краси методологија проналажења равнотежних решења и анализе компаративне статике путем диференцијалног рачуна.

Приликом анализе потрошачевог понашања, кандидат користи слабо сепарабилну функцију корисности која узима као аргументе две подгрупе производа: хомогена и диференцирана добра. У циљу поделе укупне потрошње на подгрупе мора се користити теорема о сложеном (композитном) добру како би се добила одговарајућа тражња. У оквиру подгрупе, добра се лако замењују у потрошњи, што није случај када поредимо добра из различитих подгрупа. Другим речима, функција корисности омогућава анализу коефицијента еластичности супституције између сектора, као и анализу еластичности супституције унутар сектора. Наравно, информације о функцијама тражње могу се добити на основу директне или индиректне функције корисности, или из функције оптималних издатака потрошача. Кандидат користи директну функцију корисности која је хомотетичка с обзиром на своје аргументе и може бити различитог облика, али искључује могућност квазилинеарног облика када корисност линеарно расте с количинама потрошње једног сектора, што би условљавало парцијалну анализу. Сва добра имају јединичну доходну еластичност тражње, а сектор хомогених добара, односно вектор његових цена, представља мерило вредности (нумератор). С друге стране, потрошња диференцираних производа представља аргументе адитивно сепарабилне функције корисности подгрупе, која је погодна за анализу интрасекторске супституције.

Поделом укупне потрошње на подгрупе отвара се могућност за примену двоетапне оптимизације. Потребно је прво одредити део дохотка који се издваја за сваку од подгрупа, а затим у другој фази спровести оптимизацију у којој одговарајући део дохотка представља ограничење, а функција циља је симетрична функција корисности која представља адитивно сепарабилне преференције потрошача.

Карактеристика адитивно сепарабилне функције јесте та да искључује постојање комплементарних добара (на начин како их је Хикс дефинисао), као и постојање инфериорних добара. Кандидат узима као функцију корисности подгрупе диференцираних производа стандардну *CES* функцију, код које је параметар ρ ограничен не само када је реч о минималној вредности ($\rho > 0$), већ и у погледу максималне вредности која мора бити мања од јединице (непостојање савршених супститута). Карактеристика такве функције корисности јесте та да се на основу ње добијају функције тражње за појединим добрима (варијететима) које краси константна еластичност, једнака у апсолутној вредности еластичности супституције између варијетета.

6. Остварени резултати – научни и стручни доприноси

Основни резултат ове докторске дисертације јесте проширење модела Диксита и Стиглица, укључивањем налаза о ограниченој рационалности потрошача. Егзогено дата еластичност супституције између варијетета у основном моделу не укључује све релевантне информације о понашању потрошача. Како је еластичност супституције у том моделу једнака еластичност тражње, а њена реципрочна вредност одсликава тржишну моћ учесника, то важи повезаност све три величине. Кандидат истиче да уколико вредност коефицијента еластичности супституције изражава ограничену рационалност потрошача (узима „погрешну вредност“), тада је могуће раздвојити тржишну моћ од љубави према разноврсности.

На тај начин кандидат објашњава и привидни парадокс да у гранама које краси висока еластичност супституције (вредност параметра ρ привлижава се јединици) постоји у исто време висока диференцираност производа. Тај закључак постаје још убедљивији ако се напусти ограничавајућа претпоставка по којој сваки произвођач нуди на тржишту само један производ, те уведе у анализу дејство економије обухвата (ширине), што свакако јесте једна од карактеристика монополистичке конкуренције.

Стимулативно је кандидатово поређење жеље за разноврсношћу са јавним добром. Потрошачи су спремни да плате како би на тржишту могли да бирају између више варијетета, али ова спремност за плаћање се не материјализује улед познатог феномена бесплатног корисника (*free rider*). Уколико, пак, постоји претерана диференцираност производа и то спутава рационално одабирање, потрошачи би били спремни да плате како би се смањио број опција, али до тога такође не долази. У оба случаја отвара се простор за друштвену акцију како би се тржишно решење приближило оптималном.

7. Закључак

Кандидат Никола Његован је у свом докторском раду „Ограничена рационалност у теорији монополистичке конкуренције“ обрадио једну веома важну област и дошао до оригиналних научних резултата. Већ сама чињеница да је неколико добитника Нобелове награде за економију посветило своје најкреативније године управо доприносећи развоју теорије монополистичке конкуренције говори о значају те теме, али и о тежини обраде проблема. Кандидат је проучио бројну литературу која је везана за обе теме – за монополистичку конкуренцију и ограничену рационалност. Успешно је интегрисао резултате бихејвиоралне теорије у основни модел монополистичке конкуренције који су формулисали Диксит и Стиглиц. Реч је о једном веома комплексном моделу у коме су сви елементи чврсто интегрисани. Истраживач који покушава да модификује модел у почетку није ни свестан до каквих све последица може доћи нарушавањем оригиналне „архитектуре“ модела. Утисак Комисије је да је кандидат добро разумео модел и избегао све опасности олаког уношења измена.

Комисија посебно истиче кандидатов стил писања. Иако се бавио темом која захтева висок степен формализације, кандидат се није повео за математичком прецизношћу и није инсистирао на доказивању резултата који су већ познати научној јавности, али до којих није једноставно доћи. Кандидат је све доказе похранио у математичким додацима, а основни текст је у целости посвећен економским импликацијама наведених теорема. Притом његов стил карактерише питка реченица и добро познавање српског језика.

Имајући све речено у виду, Комисија предлаже Наставно научно већу Економског факултета Универзитета у Београду да прихвати докторску дисертацију кандидата Николе Његована,

дипломираног економисте-мастера, под насловом „Ограничена рационалност у теорији монополистичке конкуренције“, и да одобри њену јавну одбрану.

Београд, 13. априла 2017. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Милић Миловановић

Проф. др Стојан Бабић

Проф. др Божо Стојановић

Др Дејан Трифуновић, ванр. проф.

Проф. др Рајко Томаш